

АРТЪР КОНАН ДОЙЛ

ТРИМАТА СТУДЕНТИ

Превод от английски: Георги Рупчев, —

chitanka.info

Това се случи през 1895 година, когато по стечеие на известни обстоятелства, върху които сега няма да се спирам, се наложи господин Шерлок Холмс и моя милост да прекараме няколко седмици в един от нашите знаменити университетски градове. По време на престоя ни там стана едно не особено значимо, но крайно поучително произшествие, за което възнамерявам да разкажа сега. Разбира се, ще спестя всички подробности, които биха помогнали на читателя да се досети за колежа или за нещо относно личността на злосторника, тъй като биха били неуместни и оскърбителни. Една толкова неприятна история спокойно може да бъде оставена да потъне в забрава. Но ако се спази необходимата дискретност, инцидентът би предоставил възможност да илюстрирам някои от забележителните качества на моя приятел. Ще положа всички усилия в разказа си да избегна всичко, което би помогнало на читателя да установи както точното място, така и действащите лица.

В онези дни бяхме наели мебелирани стаи недалеч от библиотеката, където Шерлок Холмс правеше своите проучвания върху древноанглийските грамоти, довели до толкова изненадващи резултати, че спокойно биха могли да станат предмет на някои от моите бъдещи разкази. И така, една вечер ни навести нашият стар познайник господин Хилтън Соумс, наставник и преподавател в колежа „Свети Лука“. Господин Соумс бе висок и кълъщав, а по характер — нервен и избухлив. Отдавна знаех колко е нетърпелив и дори сприхав, но този път дотолкова не се владееше, та веднага стана ясно, че се е случило нещо съвсем необичайно.

— Господин Холмс, надявам се, ще можете да ми отделите няколко часа от скъпоценното си време. В „Свети Лука“ стана нещо извънредно неприятно и трябва да призная, че ако за късмет вие не се намирахте в града, просто нямаше да знам какво да правя.

— Понастоящем съм много зает и нямам никакво желание да се отвлечам от заниманията си — отговори моят приятел. — Бих ви препоръчал настоятелно да се обърнете към полицията.

— Не, не, уважаеми господине, в никакъв случай, това е абсолютно невъзможно. Когато нещата попаднат в ръцете на закона, после не можем да ги спрем, дори да искаем, а в случая, с който имаме работа, най-важното е да се избегне скандалът, който би навредил на доброто име на колежа. Вашата дискретност е не по-малко известна от

големите ви способности и в този смисъл вие сте единственият човек на този свят, който би могъл да ми помогне. Умолявам ви, господин Холмс, направете каквото е във възможностите ви!

Моят приятел в никакъв случай не ставаше по-сговорчив, когато беше далеч от любимата си квартира на улица „Бейкър“. Лишен от своите папки с изрезки от вестници, от химикалите си, както и от привичния домашен беспорядък, Холмс не се чувстваше добре. Той сви рамене в знак на пренебрежително съгласие. И нашият посетител забързано започна разказа си, като думите му се застъпваха една с друга, съпроводени с енергична жестикулация. Ето какво ни разказа той:

— Трябва да ви кажа, господин Холмс, че утре е първият ден от изпитите за стипендията „Фортескю“. Аз съм един от членовете на изпитната комисия. Преподавам старогръцки, а първият изпит е тъкмо по този предмет. Кандидатите трябва да преведат доста голям откъс от непознат за тях текст, който за изпита се отпечатва на специална хартия, и, разбира се, ако кандидатът има възможност да го подготви предварително, ще е с огромно предимство пред другите. Поради тази причина полагаме големи усилия да запазим изпитния материал в тайна.

И днес следобед към три часа от печатницата ми донесоха коректурите на въпросния текст. Всъщност става дума за половин глава от Тукидид. Аз трябваше да го изчета много внимателно, тъй като не биваше да има нито една печатна грешка. В четири и половина още не бях свършил, но тъй като бях обещал на един приятел да прием заедно чай в кабинета му, се наложи да изляза. Оставил коректурите на бюрото си. Да съм отсъстввал малко повече от час. Вие знаете, господин Холмс, че вратите в нашия колеж са от масивен дъб, като от вътрешната страна са тапицирани с дебело зелено сукно. Когато се прибрах, с удивление забелязах, че от ключалката на вратата ми стърчи ключ. В първия момент си помислих, че съм забравил моя, но като проверих в джобовете си, видях, че е на мястото си. Съществува един-единствен дубликат, поне доколкото на мен ми е известно, и той се намира у моя прислужник Банистър. Този човек работи при мен близо десет години и почтеността му е извън всяко съмнение. Стана ясно, че това наистина е неговият ключ, тъй като е влязъл в стаята да ме пита дали ще искам чай, но на излизане от заплесия е забравил

ключа си на вратата. Трябва да се е отбил там само няколко минути след като съм бил излязъл. В друг случай това едва ли щеше да има никакво значение, но в ден като днешния от тази небрежност произлязоха куп неприятни последици. Още щом погледнах писалището си, веднага разбрах, че някой е тършувал из книжата ми. Коректурите бяха на три продълговати ивици. Бях ги оставил една върху друга, а сега първата се търкаляше на пода, другата лежеше на малката масичка до прозореца, а третата си беше там, където я бях оставил.

Холмс за пръв път прекъсна нашия гост:

— Едната страница — на пода, втората — до прозореца, а третата — там, където сте я били оставили? — повтори той.

— Точно така, господин Холмс. Вие направо ме смайвате. Как се досетихте?

— Моля, продължете изключително интересния си разказ.

— За момент ми мина през ума, че Банистър си е позволил недопустимата волност да се ровичка из книжата ми. Обаче той категорично отрече да е пипал каквото и да е и аз съм склонен да му вярвам. Съществува и друга възможност — някой, минавайки оттам, е зърнал ключа на вратата и като е знаел, че не съм в стаята, е влязъл да хвърли едно око на изпитния текст. Става дума за много пари, тъй като стипендията е изключително щедра и човек с по-слаби скрупули не би се поколебал да поеме риска, за да си осигури предимство пред другите кандидати.

Банистър бе ужасно разстроен от случилото се. Той едва не загуби съзнание, когато установихме, че коректурите несъмнено са попаднали в чужди ръце. Сипах му малко бренди и го оставил в креслото да се посвести, докато аз внимателно огледам стаята. Не бе трудно да забележа, че неканеният гост бе оставил и други следи освен разбърканите книжа. На масичката до прозореца имаше стърготини от подострян молив. Там намерих и отчупено парче графит. Бе ясно като бял ден, че негодникът толкова е бързал, докато е преписвал Тукидид, че си е счупил молива и се е наложило да го подостря отново.

— Прекрасно! — възклика Холмс, чието добро настроение се бе възвърнало. Случаят очевидно го занимаваше все повече. — Имали сте късмет.

— Това не е всичко. Моето писалище е съвсем ново и е покрито с фина червена кожа. Готов съм да се закълна, а същото би направил и Банистър, че кожата бе съвсем гладка и без нито едно петънце по нея. А сега по нея ясно се виждаше разрез, дълъг не по-малко от осем сантиметра — не обикновена драскотина, а именно разрез. И не само това, върху писалището си намерих остатъци от някаква черна лепка на материя, подобна на глина, примесена със стърготини или нещо такова. Сигурен съм, че тези следи са оставени от човека, който е ровил в книжата. Не успях да открия нито следи от стъпки, нито никакви други улики, които биха могли да ни насочат към самоличността на злосторника. Вече бях загубил всяка надежда, когато изневиделица ме споходи щастливата мисъл, че вие сте в нашия град, и без повече да се бавя, се запътих право при вас. Заемете се със случая, господин Холмс, помогнете ми! Разберете дилемата, пред която съм изправен. Или трябва да открия кой е влязъл в стаята ми, или изпитът трябва да бъде отложен, докато подгответ нов материал, а това няма да мине без задължителни обяснения. Така ще се вдигне страховта шумотемница, която ще хвърли сянка не само върху нашия колеж, а и върху целия университет. Повече от всичко на света бих искал въпросът да се уреди без излишен шум.

— Ще ми бъде приятно да се заема със случая и да ви помогна, доколкото мога — каза Холмс, като се изправи и си облече палтото. — Трябва да призная, тази история предизвика интереса ми. Някой влизал ли е в стаята ви, след като ви донесоха коректурите?

— Да, младият Даулат Рас, един студент от Индия, чиято квартира е на същото това стълбище, се отби да ме попита за някои подробности около изпита.

— На който той също ще се явява?

— Именно.

— А коректурите на писалището ли ви бяха?

— Доколкото си спомням, още бяха навити на руло.

— А човек би ли могъл да се досети, че това са именно те?

— Много е вероятно.

— Някой друг да е влизал в стаята ви?

— Не.

— Някой да е знаел, че коректурите се намират при вас?

— Не, само печатарят.

— А Банистър, вашият прислужник.

— Не, разбира се, че не. Никой не знаеше.

— Къде е сега Банистър?

— Той, клетият, се чувстваше ужасно зле. Оставил го в креслото, докато дойде на себе си. Много бързах да стигна при вас.

— Вратата отключена ли оставихте?

— Преди да изляза, първо заключих коректурите.

— В такъв случай, господин Соумс, можем да направим извода, че ако вашият студент индиец не се е досетил, че видените от него навити на руло книжа са тъкмо коректурите с изпитния текст, то човекът, в чиито ръце са се озовали, е попаднал на тях съвсем случайно, без да има представа, че са тук.

— И на мен ми се струва така.

Холмс се усмихна загадъчно.

— Добре — рече той, — да вървим. Този случай не е по твоя вкус, Уотсън. За разрешаването му са необходими повече умствени, отколкото физически усилия. Все пак, ако имаш желание, ела с нас. А сега, господин Соумс, съм на ваше разположение!

Гостната на нашия познайник гледаше към старинния, покрит с мъх двор на стария колеж. Прозорецът бе удължен, нисък и с решетки. Една врата с готически свод отвеждаше към изроненото каменно стълбище. Жилището на преподавателя се намираше на приземния етаж. На горните етажи една под друга бяха стаите на трима студенти. Когато пристигнахме, започваше да се здрачава. Холмс се спря и внимателно огледа прозореца. После пристъпи до него, повдигна се на пръсти и като протегна врат, надзърна в стаята.

— Явно е минал през вратата. Не би могъл да влезе през прозореца. Той не се отваря, има само отвор за проветряване — каза нашият учен водач.

— Я гледай! — възклика Холмс с немного приятна усмивка и погледна нашия придружител. — Е, ако тук няма какво повече да научим, да влезем вътре.

Преподавателят отключи вратата на стаята си и ни въведе. Двамата с него спряхме на прага, додето Холмс изучаваше килима.

— Няма никакви следи — заключи накрая той. — А и човек едва ли може да очаква друго, когато денят е сух като днешния. Вашият прислужник трябва да е дошъл на себе си. Казахте, че сте го оставили в креслото. В кое точно?

— В онова до прозореца.

— Да, до малката масичка. Вече можете да влезете. Приключи с килима. Сега да се заемем с масичката. Разбира се, не е трудно да се досети човек какво е станало тук. Някой е влязъл в стаята и страница по страница е пренасял коректурите от писалището на тази масичка до прозореца, защото от това място е можел да следи дали няма да се появите на двора, за да успее навреме да избяга.

— Всъщност не е могъл да ме види — вметна Соумс, — тъй като минах през страничната врата.

— Колко хубаво! Но той не е очаквал, че ще минете оттам, и се е надявал да ви забележи. Дайте да видя трите страници. По тях няма никакви отпечатъци от пръсти. Значи най-напред е взел първата и я е преписал. Колко време му е трябало за тази работа дори, при положение че е използвал всевъзможни съкращения? Петнайсет минути, не по-малко. После е захвърлил страницата на пода и се е заловил със следващата. Стигнал е някъде към средата на втората, когато вие ненадейно сте се върнали и той е трябало да изчезне незабавно. Толкова е бързал, че дори не е успял да сложи листовете на място, та да не разберете, че е бил там. Когато влязохте в стаята, не чухте ли някой да тича по стълбите?

— Не, доколкото си спомням.

— И така, непознатият е преписвал толкова припряно, че си е счупил молива, та се е наложило, както забелязахте, да го подостри отново. Много интересно, Уотсън. Моливът му не е бил от най-обикновените. Бил е доста дебел, с мек графит, а на цвят тъмносин. Името на производителя е било отпечатано със сребристи букви, но от него е останало не повече от четири сантиметра. Потърсете този молив, господин Соумс, и ще откриете престъпника. Ако добавя към това, че вашият човек притежава голям и съвсем тъп нож, ето ви още една улика.

При тоя поток от сведения господин Соумс загуби ума и дума.

— За другите неща не е трудно да се досетя и аз — рече той, — но не мога да разбера как отгатнахте дължината на...

Холмс протегна към него малко парченце дърво, на което личаха буквите АН.

— Сега разбирате ли?

— Не, дори и сега не...

— Уотсън, винаги съм бил несправедлив към теб. Не само ти си толкова несъобразителен. Какво ли може да означава това АН? Очевидно краят на някаква дума. Нали знаем, че моливите, произведени от фирмата на Йохан Фабер, са най-разпространените. Следователно можем да предположим, че пред нас е остатък от молив, изработен тъкмо от тази фирма.

Той наклони масичката така, че електрическата светлина да осветява повърхността ѝ.

— Надявах се, че ако хартията, върху която е писал вашият посетител, е била достатъчно тънка, по полиранията масичка са останали някакви следи. Само че не се вижда нищо. Струва ми се, че тук няма какво повече да научим. Сега да видим писалището. Тази топчица тук, предполагам, е от тъмната, подобна на тесто маса, за която ми споменахте. Виждам, че по форма донякъде прилича на пирамида, а в нея има вдлъбнатина. И както казахте, е примесена с остатъци от стърготини. Наистина е крайно любопитно! А колкото до разреза — кожата направо е съдрана. Започва със съвсем лека драскотина, а накрая се превръща в истинска дупка. Много съм ви задължен, че ми обърнахте внимание на този случай, господин Соумс. Тази врата накъде води?

— В спалнята ми.

— Влизали ли сте вчера, откак открихте, че някой е пипал коректурите?

— Не съм, направо при вас изтичах.

— Бих искал да поогледам набързо. Каква прекрасна старомодна стая! Ще бъдете ли така любезен да ме изчакате за минутка, докато хвърля едно око на пода? Не, нищо не забелязвам. А какво е това зад завесата? Там окачвате дрехите си. Ако на някой му се наложи да се скрие в тази стая, това е най-подходящото място. Леглото е много ниско, а гардеробът твърде тесен. Надявам се, че там сега няма никой?

Холмс посегна към завесата. Като гледах колко е напрегнат и внимателен, разбрах, че очаква всякакви изненади. Но когато все пак я

дръпна, зад нея не видяхме друго освен три-четири костюма на закачалки. Холмс се обърна и рязко се наведе към пода.

— Я гледай! — възклика той. — Това какво е?

Имаше предвид малка пирамидка от тъмно маджуноподобно вещество, беше досущ като онази, която видяхме върху писалището в кабинета. Холмс я постави на разтворената си длан и я поднесе към светлината.

— Както виждате, господин Соумс, вашият посетител е оставил следи не само в гостната, но и в спалнята ви.

— А какво ли е търсил тук?

— Струва ми се, че е съвсем ясно. Вие сте се върнали внезапно, появили сте се не оттам, откъдето той е очаквал. Изневиделица чува стъпките ви пред вратата. Какво да направи при това положение. Грабва всичко, което би го издало, и се втурва да се скрие в спалнята ви.

— Боже Господи, господин Холмс, нима искате да кажете, че през цялото време, докато сме разговаряли с Банистър, негодникът е бил затворен в спалнята ми, без дори да подозирам.

— Така мисля.

— Може би съществува и друга възможност, господин Холмс. Не зная дали обърнахте внимание на прозореца в спалнята ми?

— Същите стъклла с метални плетеници, оловна рамка, на три отделни крила, едното на панти и достатъчно голямо, та през него да може да се промъкне човек.

— Точно така. И гледа към един ъгъл на двора, откъдето пък самият прозорец не се вижда добре. Непознатият спокойно е могъл да се вмъкне оттук, да остави следи, минавайки през спалнята, и накрая, като е разбрал, че вратата не е заключена, да избяга през нея.

Холмс нетърпеливо поклати глава.

— Да разсъждаваме по-практично — измърмори той. — Доколкото разбрах от думите ви, освен вас има и трима студенти, които използват това стълбище и обикновено минават покрай вратата ви.

— Да.

— И тримата ли ще се явяват утре на изпита?

— Да.

— Имате ли основание да подозирате някого от тях повече от другите?

Соумс се подвоуми:

— Въпросът е изключително деликатен. Никак не е лесно да обвиниш някого, без да имаш доказателства.

— Нека все пак чуем подозренията ви. За доказателствата ще се погрижа аз.

— В такъв случай с по няколко думи ще ви обрисувам всеки от тримата млади господа, които живеят в тези стаи. На най-долнния етаж е Гилкрист, превъзходен студент и отличен спортсмен. Той играе в отборите на колежа по ръгби и крикет, освен това е шампион по бягане с препятствия и дълъг скок. Прекрасен младеж. Баща му, печално известният сър Джейбс Гилкрист, се разори, залагайки на конни състезания. Моят студент остана без пукната пара, но е прилежен и трудолюбив. Мисля, че има голямо бъдеще. На втория етаж живее Даулат Рас, студентът от Индия. Той е тих, спокоен и донякъде неразгадаем като повечето индузи. Бих казал, че работи доста старательно, макар че тъкмо старогръцкият език е слабото му място. Даулат Рас е упорит и методичен. На последния етаж пък се помещава Майлс Макларън. Когато се захване за работа, цена няма — един от най-способните ни студенти изобщо, но за жалост този млад човек е безпътен, безпринципен и води разгулен живот. В първи курс замалко не го изключиха, защото се бе замесил в някаква отвратителна картаджийска разправия. През целия този семестър господинът мързелува и по всяка вероятност много се страхува от предстоящите изпити.

— Изглежда, вашите подозрения са насочени към него.

— Не бих се осмелил да твърдя такова нещо. Но от тримата за него мога най-малко да гарантирам.

— Да, разбирам, а сега, господин Соумс, да видим прислужника ви.

Банистър се оказа около петдесетгодишен мъж, дребен, блед, гладко избръснат, с посивяла коса. Още не се беше съвзел от неочекваното премеждие, нарушило спокойния ход на живота му. Пухкавото му лице бе разтърсвано от нервни тръпки, а пръстите му не оставаха за миг на място.

— Банистър, разследваме тази пренеприятна история с коректурите — каза господарят му.

— Да, сър.

— Доколкото разбрах — обади се Холмс, — вие сте си забравили ключа на вратата.

— Така е, сър.

— Все пак не е ли странно, че това се е случило тъкмо в деня, когато в кабинета е имало толкова важни документи?

— Изключително неприятно, сър. Но и по-рано ми се е случвало да си забравям ключа там.

— Кога влязохте в стаята?

— Към четири и половина. Обикновено господин Соумс пие чай по това време.

— Колко време останахте в стаята?

— Щом видях, че господина го няма, веднага си тръгнах.

— Да сте поглеждали книжата върху писалището?

— Не, сър, разбира се, че не.

— А как стана така, че си оставихте ключа на вратата?

— Ръцете ми бяха заети с подноса с чая. Мислех после да се върна за ключа. Забравил съм.

— А вратата не се ли заключва автоматично?

— Не, сър.

— В такъв случай вратата е била отворена през цялото време?

— Да, сър.

— И всеки е могъл да излезе от стаята?

— Така е, сър.

— И вие много сте се разтревожили, когато господин Соумс се е върнал и ви е повикал?

— Да, сър. През дългите години, откакто съм на служба тук, такова нещо никога не се е случвало. Едва не загубих съзнание, сър.

— Разбирам. А къде точно бяхте, когато се почувствахте зле?

— Къде бях ли, сър? Ами ето тук, до вратата.

— Странно. Прилошало ви е, а сте седнали в креслото чак в другия ъгъл. Защо тъкмо в него, а не в някое друго?

— Не зная, сър. Просто трябваше да седна някъде, все едно къде.

— Според мен той едва ли си спомня какво точно е станало, господин Холмс. Изглеждаше много зле, направо ужасно.

— Когато господарят ви излезе, вие останахте тук, така ли?

— За съвсем кратко време, минута-две. След това заключих вратата и си отидох в стаята.

— Имате ли някакви подозрения?

— О, сър, не се наемам да говоря такива неща. Не ми се вярва, че между джентълмените, които се обучават в този университет, ще се намери дори един, способен да извърши подобно нещо, за да се облагодетелства. Не, сър, не мога да повярвам в това.

— Благодаря ви, това е всичко — приключи разпита Холмс. — Всъщност имам още един въпрос. Да сте споменавали на някого от тримата млади джентълмени, при които служите, за настоящото произшествие?

— Не, сър, нищо не съм казвал.

— И не сте виждали никого от тях?

— Не, сър.

— Много добре. А сега, господин Соумс, да отидем да разгледаме двора.

В сгъстяващия се мрак над нас проблясваха трите осветени квадрата на прозорците.

— И трите пиленца са си в гнездата — отбеляза Холмс, поглеждайки нагоре. — Я виж ти! Какво е това? Единия май не го свърта.

Индиецът, чийто тъмен силует се открояваше зад пердeto, крачеше бързо напред-назад из стаята.

— Ще ми се да поговоря и с тримата поотделно — рече Холмс.

— Дали е възможно?

— Няма нищо по-лесно — отговори Соумс. — Това е най-старата постройка в колежа и никак не е чудно, че някой би желал да я посети. Да вървим, аз ще ви придружа лично.

— Само не споменавайте имена, моля ви! — напомни Холмс, когато почукахме на вратата на Гилкрист.

Отвори ни висок строен светлокос младеж. Когато разбра каква е целта на посещението ни, любезно ни поздрави и ни покани в стаята. Вътре имаше някои наистина крайно любопитни образци на средновековните архитектурни орнаменти. Холмс бе толкова впечатлен от един от тях, че настоя да ги скицира в бележника си и докато рисуваше, си счупи молива, та се наложи да поиска друг от нашия

домакин. А накрая помоли за ножче, с което да подостри собствения си молив.

Същата прелюбопитна история се повтори и в стаята на индиеца. Той беше мълчалив, дребен на ръст младеж с гърбав нос, който ни наблюдаваше подозрително и несъмнено почувства голямо облекчение, когато архитектурните интереси на Холмс най-сетне бяха задоволени. Не можах да разбера дали при някое от тези две посещения Холмс попадна на уликата, която търсеше, но третата ни визита се оказа съвсем неуспешна. Вратата не само не се отвори при нашето почукване, а на всичкото отгоре иззад нея долетя поток отбрани ругатни.

— Пет пари не давам кои сте. Вървете на майната си! — чухме сърдития глас на домакина. — Утре имам изпит и не позволявам на никого да ми губи времето.

— Какъв грубиян! — изпъшка водачът ни, додето слизахме по стълбите, почервенял от яд. — Разбира се, той нямаше представа, че аз почуках на вратата му, но, така или иначе, поведението му е крайно нелюбезно, а при създалите се обстоятелства си е направо подозрително.

Холмс му отговори с най-неочакван въпрос:

— Ще можете ли да ми кажете колко точно е висок?

— Честно казано, господин Холмс, не мога да ви кажа точно. Повисок е от индиеча, но не чак колкото Гилкрист. Предполагам, че е някъде към метър и седемдесет.

— Това е много важно — отбеляза Холмс. — Пожелавам ви лека нощ, господин Соумс.

Нашият водач извика от изненада и страх.

— За Бога, господин Холмс, нали няма да ме изоставите в такъв момент. Изглежда, не съзнавате в какво положение се намирам. Изпитът е насочен за утре. Тази нощ трябва да предприема най-решителни мерки. Не мога да допусна този изпит да се проведе, при положение че част от материала е известна на някого от явявящите се. Трябва да намерим изход.

— Оставете нещата, както са си. Ще намина при вас утре сутринта и подробно ще обсъдим всичко. Възможно е дотогава да ми хрумне някакъв план за действие. А дотогава не предприемайте нищо, абсолютно нищо.

— Съгласен съм, господин Холмс.

— И бъдете напълно спокоен. На всяка цена ще намерим начин да ви избавим от затруднението. Ще взема черната глина със себе си, както и стърготините от молива. Сега довиждане.

Когато се озовахме сред мрака, който се бе възцарил в двора, отново вдигнахме поглед към прозорците. Индиецът продължаваше да обикаля стаята си. Другите не се виждаха.

— Е, Уотсън, какво мислиш за тази история? — попита ме Холмс, когато излязохме на главната улица. — Всичко това прилича на някаква забавна играчка, на фокус с три карти, нали? Имаме трима души. Един от тях трябва да е виновникът. Хайде, избирай. Кой е според теб?

— Грубиянът от последния етаж, който ни обсипа с ругатни. От тях единствено той има лоша слава. Индиецът също ми се струва доста подозрителен. Защо кръстосва стаята си напред-назад през цялото време?

— В това няма нищо лошо. Много хора правят точно това, когато се опитват да научат нещо наизуст.

— Но той ни гледаше много особено.

— И ти щеше да гледаш по същия начин, ако куп непознати се изтърсят в стаята ти тъкмо когато се подготвяш за тежък изпит на следващия ден и ти е ценна всяка секунда. Не, не виждам нищо лошо в това. Както моливите, така и ножчетата за острене — всичко беше съвсем наред. Но онзи човек наистина ме озадачава.

— Кой точно?

— Банистър, прислужникът. Каква игра играе всъщност?

— Направи ми впечатление на напълно почтен човек.

— На мен също. И тъкмо това ме озадачава. Защо трябва на един напълно почтен човек да... Ето ти един голям магазин за канцеларски принадлежности. Ще започнем нашето разследване оттук.

В града имаше само четири подобни магазина, които предлагаха прилични стоки. Във всеки от четирите Холмс показваше остатъците от молива и се интересуваше дали при тях няма да се намери такъв. Във всеки от магазините му отговаряха, че въпросния молив може да бъде поръчен незабавно, но че рядко държат на склад точно такива моливи, тъй като размерите им са съвсем различни от обичайните.

Моят приятел не изглеждаше особено огорчен от неуспеха си и само сви рамене в знак на насмешливо примирение със съдбата.

— Нищо не излезе, драги Уотсън. Ето че най-надеждната и убедителна улика не ни доведе до никъде. Но честно казано, струва ми се, че ще намерим задоволително решение и без нея. Олеле, вече е почти девет, драги приятелю, а нашата хазияка спомена нещо за пресен грах към седем и половина. Виж какво, Уотсън, надявам се, че заради безкрайната ти привързаност към тютюна и вечното ти пренебрежение към часовете за хранене няма да се наложи да напуснем удобната си квартира и да ме повлечеш в бездните на порока. Във всеки случай не преди да сме разкрили ужасната мистерия на нашия възнервничък даскал, завеяния му прислужник и тримата амбициозни студенти.

През този ден Холмс не спомена повече нищичко по този въпрос, при все че подир нашия закъснял обяд дълго седя дълбоко замислен. В осем часа сутринта, тъкмо когато привършвах тоалета си, се появи в стаята ми.

— Хайде, Уотсън — подкани ме, — време е да тръгваме към „Свети Лука“. Ще можеш ли да изтраеш без закуска?

— Разбира се.

— Соумс няма да може да си намери място, докато не му представим някакво разрешение.

— А имаш ли да му кажеш нещо положително?

— Така ми се струва.

— Значи си стигнал до някакво заключение.

— Да, драги Уотсън, стигнах. Гатанката е разрешена.

— Открил си някакво ново доказателство?

— Точно така. Ненапразно съм се вдигнал от леглото още в шест часа сутринта. Най-малко два часа съм се трудил с пот на челото и изминах най-малко осем километра, за да попадна на него. Я виж какво има тук! — той разтвори ръката си.

На дланта му лежаха три малки пирамидки от черна мека глина.

— Как така, Холмс, нали вчера бяха само две.

— Третата се появи тази сутрин. Няма съмнение, че и третата е от там, откъдето са дошли първата и втората. Какво ще кажеш,

Уотсън? Хайде сега да вървим да сложим край на мъките на нашия приятел Соумс.

Когато влязохме в жилището на нещастния преподавател, Соумс представляващ наистина окайваща гледка. Изпитът трябаше да започне след няколко часа, а той все още се разкъсваше между задължението да оповести фактите публично, предизвиквайки по този начин огромен скандал, и възможността тихомълком да остави мошеника да се състезава за толкова щедрата стипендия. Не го свърташе от вълнение и в мига, когато забеляза Холмс, се втурна към него с протегнати ръце.

— Слава Богу, най-сетне пристигнахте. Страхувах се, че сте загубили надежда и сте се отказали от случая. Какво да правя сега? Изпитът ще се проведе ли?

— Разбира се, ще се проведе на всяка цена.

— Оня негодник...

— Той няма да се яви.

— Знаете ли кой е?

— Струва ми се, че да. Ако не искаме тази история да излезе наяве, ще трябва ние самите да поемем функциите на нещо като военен трибунал. Соумс, ако обичате, седнете там! Уотсън, ти се намести тук. Аз ще се разположа в това кресло в средата. Струва ми се, че изглеждаме доста внушително, за да накараме виновника да се разтрепери от страх. А сега моля, позвънете за прислужника.

Банистър се яви тутакси и отстъпи крачка назад от изумление и страх, разбирайки, че е изправен пред неумолим трибунал.

— Затворете вратата, ако обичате! — разпореди се Холмс. — А сега, Банистър, ще бъдете ли така добър да споделите с нас истината за вчерашните събития.

Човечеца пребледня като платно.

— Вече ви казах всичко, сър.

— И няма какво да добавите.

— Не, сър, съвсем нищо.

— Е, в такъв случай трябва да изложа пред вас някои свои предположения. Когато вчера сте се строполили в креслото, вие сте се

опитали да скриете някакъв предмет, който безусловно би разкрил самоличността на неканения посетител.

Лицето на Банистър се разкриви от страх.

— Не, сър, нищо подобно.

— Това е само едно предположение — продължи меко Холмс. — Признавам си откровено, че не съм в състояние да го докажа. Но то е напълно основателно. В мига, когато сте видели гърба на господин Соумс, сте побързали да освободите человека, който се е криел в спалнята.

Банистър облиза пресъхналите си устни.

— Там нямаше никакъв човек, сър.

— Ах, Банистър, колко ме огорчавате. Досега може би казвахте истината, но този път несъмнено излъгахте.

Лицето на прислужника застина в мрачно упорство.

— В спалнята нямаше човек, сър.

— Хайде, хайде, Банистър, на кого ги разправяте!

— Не, сър, нямаше никой.

— Значи не сте в състояние да ни кажете нищо ново по случая.

Ще ви помоля да останете в стаята. Застанете ето там, до вратата на спалнята. А сега Соумс, имайте любезнотта да се качите до стаята на младия Гилкрист и го поканете да дойде.

Преподавателят скоро се върна, като водеше студента със себе си. Младежът бе много добре сложен, висок, подвижен, с пружинираща походка и приятно открито лице. Разтревожените му сини очи се плъзнаха по всеки един от присъстващите и накрая с изражение на неприкрита уплаха се спряха на застаналия в ъгъла Банистър.

— Затворете вратата, моля! — каза му Холмс. — Както виждате, господин Гилкрист, в момента тук сме съвсем сами и никой друг няма да чуе дори думичка от това, което ще си кажем. Можем да бъдем откровени един с друг. Бихме искали да узнаем, господин Гилкрист, как така вие, един почен човек, можахте да извършите постыпка като вчерашната?

Клетият младеж се олюля и хвърли изпълнен с ужас поглед към Банистър.

— Не, не, господин Гилкрист, не, сър! Аз никому и думица не съм казал, нищичко! — извика прислужникът.

— Досега беше така, но ето че вече казахте — усмихна се Холмс.
— А сега, сър — обърна се той към Гилкрист, — би трябвало да разберете, че след думите на Банистър положението ви е безнадеждно и единственото, което ви остава, е честно да си признаете.

За момент Гилкрист вдигна ръка към лицето си, като се опитваше да овладее разкривените му черти, а миг след това рухна на колене зад масата, заровил лице в ръцете си. Разтърсваха го бурни ридания.

— Хайде, успокойте се — меко му заговори Холмс, — човешко е да се греши и никой, поне в тази стая, не ви смята за закоравял престъпник. Може би за вас ще бъде по-леко, ако аз разкажа на господин Соумс какво се е случило, а вие ще ме поправите, ако някъде сгреша. Искате ли да направим така? Добре, добре, не си правете труд да отговаряте. Само слушайте и следете да не допусна в разказа си и най-малката несправедливост спрямо вас. За мен случаят започна да придобива по-определенi очертания от момента, в който вие, господин Соумс, заявихте, че никой, дори Банистър, не би могъл да знае, че коректурите се намират в кабинета ви. Знае единствено печатарят, но той, разбира се, не влиза в сметката, защото би могъл да извади още едно копие без проблеми. Реших, че индиецът също няма нищо общо с тази работа. Когато е видял коректурите, те са били свити на руло и той едва ли е могъл да се досети, че това са точно те. От друга страна, струваше ми се невероятно случаен човек да нахлуе в стаята ви тъкмо в деня, когато на писалището ви се намират коректурите с изпитния текст. Затова отхвърлих и тази възможност. Ясно беше, че човекът, промъкнал се вътре, е знал, че въпросните книжа са там. А как е научил? Когато вчера дойдох тук, най-напред огледах прозореца. Направо ме разсмяхте с предположението си, че допускам възможността някой да се промъкне от там посред бял ден, и то пред очите на всички, които живеят отсреща. Подобна идея е съвсем нелепа. Сам проверих колко трябва да е висок човек, за да може да види през прозореца какви книжа има на писалището. Самият аз съм метър и осемдесет и осем и не можах да видя нищо, без да се повдигна на пръсти. Следователно никой, който не е поне толкова висок, не би могъл да забележи нищо. Както виждате, имах основание да смяtam, че ако някоя от тримата студенти е много висок, трябва да обърна внимание на него. Когато влязох в стаята и я огледах внимателно, особено интересна ми се видя малката масичка и я огледах по-

сериозно. От писалището не успях да науча нищо, но когато ми описвахте Гилкрист, споменахте, че той тренира дълъг скок. Още тогава цялата работа в един миг ми се изясни и трябваше само да намеря някои допълнителни доказателства, с които много бързо се сдобих. Всъщност ето какво се е случило. Този млад човек е прекарал следобеда на игрището, където е тренирал дълъг скок. На връщане е носел в ръка шпайковете си, които, както знаете, имат няколко остри шипа. Когато е минавал покрай вашия прозорец, благодарение на високия си ръст е забелязал свитъка върху писалището ви и никак не му е било трудно да се досети какво е това. Нямаше да се случи нищо лошо, ако, минавайки покрай вратата ви, младежът не е забелязал ключа, забравен в ключалката от разсения прислужник. Тогава момъкът е бил обзет от непреодолимо желание да влезе в кабинета и да провери дали това наистина са коректурите. За него не е съществувала никаква опасност, тъй като винаги е можел да се престори, че просто се е отбил да попита нещо. И така, след като се е уверен, че това наистина са въпросните коректури, той не е могъл да устои на изкушението. Захвърлил е шпайковете си на писалището. А какво оставихте на креслото до прозореца?

— Ръкавиците — промълви младежът.

Холмс погледна победоносно към Банистър.

— Метнал е ръкавиците си на креслото и е взел първата страница на коректурите, после и втората и е започнал да ги преписва. Смятал е, че преподавателят ще се върне през главния вход и че ще успее да го види. Но както знаем, господин Соумс се е приbral през страничната врата. Господин Гилкрист внезапно чува стъпките на прага. Вече няма никаква възможност за бягство. Забравя си ръкавиците на креслото, грабва шпайковете и изчезва в спалнята. Нали забелязахте, че драскотината на писалището от едната страна е едва забележима, а в посока към вратата на спалнята става все по-дълбока. Това ни показва достатъчно убедително, че обувките са били дръпнати рязко в тази посока и че виновникът бездруго е потърсил убежище именно в спалнята. Пръстта, набита около единия от шпайковете, се е изронила върху писалището, а от втория е нападала по пода в спалнята. Към това мога да допълня, че тази сутрин се разходих до спортното игрище и видях, че трапът за дълъг скок е покрит с тъмна лепка глина. Донесох малко от нея, а също и от стърготините,

насипани върху глината, за да предпазват спортистите от подхлъзване. Така ли е, господин Гилкрист?

Студентът вдигна глава.

— Да, сър. Това е самата истина — каза той.

— Боже мой, нима нямате поне нещичко, което да добавите? — извика Соумс.

— Имам сър, но не мога да се съвзема от това позорно разобличаване. Ето едно писмо за вас, господин Соумс. Написах го призори, след като не можах да мигна, още преди да разбера, че греховете ми са разкрити. Това е писмото, сър. Нека ви го прочета:

Реших да не се явявам на изпита. Получих предложение да постъпя на служба в полицията на Родезия като офицер и незабавно заминавам за Южна Африка.

— Много ми е приятно да чуя, че не възнамерявате да се възползвате от плодовете на безчестната си постъпка — промълви Соумс. — И все пак защо променихте намеренията си?

Гилкрист посочи към Банистър.

— Този човек ми посочи правия път — каза момъкът.

— Вижте какво, Банистър — започна Холмс, — от всичко, което разказах, става ясно, че единствено вие сте могли да пуснете този младеж да излезе от спалнята, тъй като сте останали съвсем сам в стаята. На излизане е трябало да заключите вратата, а да се избяга през този прозорец, е невъзможно. Ще бъдете ли така добър да ни разясните последната част от загадката и да ни разкриете мотивите за поведението си?

— Всичко е много просто, сър, стига да знаете цялата история. Но не е имало откъде да я научите, независимо от острия ви ум. Навремето, сър, бях иконом при стария сър Джейбс Гилкрист, бащата на този млад джентълмен. Когато той се разори, постъпих като прислужник в колежа, но никога не забравих предишния си господар, защото той бе изпаднал в немилост. Грижех се за сина му — това можех да направя в името на миналите дни. И така, сър, когато вчера влязох в тази стая, след като господин Соумс бе вдигнал тревога, първото, което ми се наби в очите, бяха светлофафявите ръкавици на

господин Гилкрист върху креслото. Веднага ги познах и разбрах какво означава присъствието им там. Ако господин Соумс ги видеше, всичко беше загубено. Затова се стоварих в креслото и нищо не можеше да ме помръдне, додето господин Соумс не се отправи към вас. Тогава от спалнята излезе нещастният ми млад господар, когото съм люлял на коленете си, когато беше мъничък. Призна ми всичко. Нима можех да не му помогна да се избави от бедата, в която бе попаднал? Можех ли да не му кажа думите, които би казал и покойният му баща, и да го накарам да разбере, че от подобна постъпка няма да излезе нищо добро? Ще ме обвините ли за това, сър?

— Не, разбира се — каза сърдечно Холмс и стана от креслото. — Ето, господин Соумс, струва ми се, че разрешихме вашия малък проблем, а у дома ни чака закуската. Да тръгваме, Уотсън! Надявам се, млади господине, че в Родезия ви чака блестящо бъдеще. Веднъж се спънахте и паднахте лошо. Дано бъдещето ви покаже колко високо можете да полетите.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.